

Geçiň, hojaýyn, geçiň

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Geçiň, hojaýyn, geçiň GEÇIŇ, HOJAÝYN, GEÇIŇ

Bäş müň esger deňizde jan berdi. Alty müň esger ýesir düşdi. Flotiliýanyň otuz гämisinden zordan üçüsi ýurda gaýdyp gelip bildi.

Londonyň, Parižiň, Berliniň, Wenanyň habar beriş serişdeleri birmeňzeş habar bilen çykyş etdi: «Akmeňiz bolmadyk halk ilkinji gezek uruşda ýeňiş gazandy!»

«Ak adamyň baş ýüz ýyllyk üstünliginiň soňuna nokat goýlupdy. Aziýa ýurdy ilkinji gezek Ýewropa ýurduny mat düşüripdi. Gazetler yzyndan ýene zörletdi: «Sary howp!»

Uruş 1905-nji ýylyň 5-nji sentýabrynda soňlananda dünýäde sensassiýasy uly boldy. Mysal üçin ýazyjy Halide Edip (Adywar) ogluna Ýaponiýanyň Harby-deňiz güýçleriniň komanduýuşısı Togonyň adyny dakdy. Imperator Mikadony wasp edip şygyrlar ýazyldy, hatda ony «emirül-möminin» («musulmanlaryň emiri») yqlan edenlerem boldy.

Russiýadaky muslimanlary halas etmek islän asly sibirli Abdyreşit Ybraýym Ýaponiýa gitdi, hyzmatdaşlyk etmegiň şertlerini gözledi.

Üçünji derejeli ýurtlarda bu uruşyň täsiri şuňa sebäp boldy: bizem ýeňip bileris...

Eýse, nädip «daýhanlar ýurdy» Ýaponiýa «senagatlaşma ýolundaky» Russiýany ýeňip bilipdi?

Rus howpuny elmydama burnunyň aşagynda duýan Abdylhamyt II bu soeaga jogap gözlemek üçin «Ertuğrul» fregatyny Ýaponiýa ugratdy. (Diňe Osmanly däl, köp musliman ýurdy pul tolap, Ýaponiýa sowgat ugratdy).

Özlerine «siwilizirlenen-galkynma» («Bunmei Kaika») şygaryny saýlap alan ýaponlaryň reformist-revolýusion ýolundan Abdylhamyt II ýöredimi?

Çüýräp başlan «Ertuğrul» fregatynyň yzyna gaýdanda gark bolmagy aslyýetinde konserwatiw kelläniň hakyky simwolydyr...

HISTORIA MILITAR Y POLÍTICA DE LOS SIGLOS XX Y XXI

DESPERTA EL ERRO

CONTEMPORÁNEA

N.º 18 - 7€

La Guerra Ruso-Japonesa

- El asedio a Port Arthur
- El imperialismo en Extremo Oriente
- La campaña de Manchuria
- El Ejército japonés
- La batalla de Tsushima

Extra n.º 19: Operación Bodenplatte

* * *

“Tagut» kitabymda Ыaponiýanyň «Meiji» reformalarynyň üstünde

jikme-jik durup geçdim.

«Meijiniň» ähtnamasy şeýledi:

«Geçmişin ýaramaz endiklerinden el çekiler we hemme zat tebigatyň adyl kada-kanunlaryna esaslanyp gurular. Bilim bütin dünýäde gözlegimiz bolar».

Bu mugjyza döreýiş-modernizmiň yüz öwrülmesiz mejburylygy ittihatçylardan kemalistlere, Hytaýdan Eýrana reformalardyr rewolýusiýalaryň ylham çeşmesi boldy...

Anadolydaky harby ýeňiş üstünde Gün batmaýan iňlis imperiýasyny ýeňip boljakdygyny bütin dünýä subut etdi. Iňlisler basyp alan ýerlerinden ilkinji gezek yza çekilmäge mejbur edildi.

Bu ýagdaý iňlisleriň «syýasy yslamçylygy» döretmegine sebäp boldy. Hem bu «aldawçy miras» soňky ýyllarda («Sowuk uruş» ýyllarynda) ABŞ-na berildi.

Şeýle «mukaddes aldawçylygyň» ýurdumyzda nämelere sebäp bolandygynyň syýasy-ykdysady, medeni jedelini edemzok, edip bilemezok. Gündelik ýontem syýasy lakgyldylardan başga bilyän zadymyz ýok.

Iş aýlanyp-dolanyp elmydama başdan geçirýän ykdysady krizislerimize gelip direýär. Serediň:

Political Modernization in Japan and Turkey

**Edited by Robert E. Ward
and Dankwart A. Rustow**

Studies in Political Development 3

* * *

Robert Edward Ward bilen Dankwart Aleksandr Rastounyň

“Political Modernization in Japan and Turkey” kitaby Osmanly Türkiýesi bilen Ýaponiýanyň bir asyryň dowamynда geçiren syýasy modernizasiýasynyň üstünde durup geçýär.

Awtorlar şu soraglara jogap gözläpdir:

– XIX asyrda ykdysadyýetleri biri-birine meñzeýän iki ekerançylyk ýurdunda bir asyrdan soñ näme boldy?

Ýaponiýa üstünlik gazandy, Osmanly nämüçin baýap bilmeli?

Ýaponiýa «Meiji restawrasiýasy» diýilýän kapitalistik bazar ykdysadyýetiniň işleýişini ýola goýup biljek syýasy, ykdysady, medeni ädimleri 1868-nji ýıldan başlap atmaga başlady.

Osmanly bolsa birmeňzes inisiatiwany şondan otuz ýyl öň 1838-nji ýlda «Baltalimany» we bir ýıldan soñ çap eden «Tanzimat» permany bilen başlapdy.

Netijede aradaky tapawut şundady:

Osmanly daşky formada, şekilde üýtgeşme geçirdi. Ýaponiýa üýtgeşmäni özeninden başlady.

Ýaponiýa bie asyrdan soñ Günbatardan başga ýerde senagatlaşmagy başaran ýeke-täk ýurt bolan bolsa, biz şindizem ykdysady krizisden nädip çykjakdygymyzyň üstünde jedelleşýärис. Hem bu jedelimiz eýýäm näçinji gezek? Nädip beýle aňsat aldanyp bilýäskä?

«Mukaddes aldanyşyň şejeresini» bilmezden, fanatizm bilen hasaplaşmadan halas bolmak mümkün däl. Muny oňaryp biljek syýasy erk-erada barmy? Geçiň, hojaýyn, geçiň...

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 26.06.2024. Publisistika